

3. Romeinen 3.1-31 - Joden zijn bevoorrecht met Thora, maar niet Thora maar Jezus maakt rechtvaardig

a) Rom. 3.1-8 - De Thora bezitten en toch zondigen

Paulus gaat verder met de kritische vraag die de Joodse volgelingen van Jezus stellen naar aanleiding van wat hij in Romeinen 1 en 2 heeft gezegd. "Dus heeft het helemaal geen zin dat wij Joden zijn en dat wij besneden zijn? Wat is het nut daarvan, als het voor God uiteindelijk geen verschil maakt?"

Even terzijde, ik denk dat de vraag over Jood-zijn en besneden zijn in wezen een parallelisme is. Als Paulus of de door hem geciteerde Joden spreken over 'besnijdenis', lijkt me dat dit pars-pro-poto is. 'Besnijdenis' staat voor het geheel van de wetten van de Thora, zoals de spijswetten etc.

Paulus' antwoord is veelzeggend. Het voordeel van het Jood-zijn is in de eerste plaats dat God aan hen Zijn woorden, dat wil zeggen de Thora, heeft toevertrouwd (Rom. 3.2).

Paulus heeft kort daarvoor duidelijk gemaakt dat het bezitten van de wet zonder haar te gehoorzamen juist tot de toorn van God leidt: zulke mensen zullen door de wet geoordeeld worden (Rom. 2.12). Het voordeel van het bezit van de Thora is dus vooral dat Israël daardoor kennis heeft van Gods wil; het betekent niet dat Joden daarom behouden zijn.

Het feit dat sommigen ontrouw geworden zijn, dat wil zeggen dat zij zich niet houden aan de Thora van God, betekent niet dat God ontrouw wordt. God blijft trouw. Dit betekent uitdrukkelijk niet dat God hoe dan ook, Joden blijft zegenen, zoals je soms welthoort. Dat zou totaal ingaan tegen de hele redenering van Paulus. Hij maakt zelf duidelijk wat hij wel bedoelt.

Ik denk dat Paulus bedoelt dat God Zich aan Zijn eigen woorden houdt. Hij doet met Israël wat Hij heeft gezegd dat Hij zal doen; daarop kan Israël vertrouwen. God is waarachtig: Hij is wie Hij zegt dat Hij is en Hij doet wat Hij zegt dat Hij zal doen. Daarin ligt het grote voorrecht van de Jood. Hij kent de wil van God en heeft daardoor ook kennis van God. Hij weet daarom ook wat hij van God mag verwachten (Rom. 3:3-4).

Het lijkt dat sommige Joden in Rome geruchten over Paulus hebben verspreid dat hij zou verkondigen dat het goed is om het kwade te doen, omdat dit zou bevestigen dat God goed is en dat het Diens gerechtigheid in het oordeel bevestigt. (Zie Rom. 3.5, 8) Paulus is daar kort over: Mensen die zo denken en leven, verdienen Gods oordeel. (Rom. 3.8)

b) Rom. 3.1-9-20 - De Thora zelf zegt dat alle Joden zondaar zijn

Paulus pakt de draad weer op. Op de vraag wat het voorrecht van de Jood is, zei hij dat dit in de eerste plaats is dat hun de Thora is toevertrouwd. (Rom. 3.2) Hij vraagt dus, misschien namens Joden in de gemeente in Rome die trots zijn op de Thora die ze als volk al eeuwen hadden: 'Zijn wij dus voortreffelijker?' (Rom. 3.9)

Paulus ontkracht die gedachte door te onderstrepen wat hij al eerder heeft gezegd: allen zijn gelijk voor God, want Joden en Grieken zijn allen onder de zonde (Rom. 3:9b). Hij reageert op een Joodse vraagje over hun voortreffelijker status boven de Grieken, en daarom geeft Paulus een reeks citaten uit de Schriften van die Joden zelf, die onderstrepen dat alle Joden onrechtvaardig zijn en dat er

niemand is die God werkelijk zoekt (Rom. 3:10-18). Dit is natuurlijk ook waar voor niet-Joden, maar de citaten uit de Joodse Heilige Schriften ware stuk voor stuk op Israël en Judea gericht.

Deze lezing wordt bevestigd omdat Paulus zegt dat al deze uitspraken uit de Schriften gericht zijn tot hen die onder de wet zijn (Rom. 3:19). Dat zijn de mensen aan wie de woorden van God zijn toevertrouwd: de Joden (Rom. 3:2). Wil Paulus daarmee zeggen dat Joden slechter zijn dan Grieken? Natuurlijk niet. Wel maakt hij duidelijk dat juist de Joden uit hun eigen Thora hadden moeten weten dat er voor God geen onderscheid is. De wet maakt immers duidelijk dat de gehele wereld strafwaardig is voor God: Joden én Grieken (Rom. 3:19).

Als de wet duidelijk maakt dat alle mensen zondaars zijn en straf verdienen, volgt daaruit ook dat het houden van de wet niemand voor God kan rechtvaardigen - de wet zelf zegt immers dat niemand goed is. De wet laat zien dat alle Joden strafwaardig zijn. "Door de wet is immers kennis van de zonde" (Rom. 3:20).

Israël heeft het voorrecht dat het deze dingen kan weten, omdat God aan Israël Zijn Thora heeft toevertrouwd. Maar juist daarom moet Israël ook begrijpen dat het bezit van Gods woorden hen niet dichter bij God brengt. Integendeel, Gods woorden maken hun zonden openbaar.

Deze voorlopige conclusie van Paulus, dat niemand rechtvaardig is, doet mij bovendien vermoeden dat zijn woorden over mensen uit de volken die van nature doen wat de wet gebiedt (bijvoorbeeld Rom. 2:14), vooral retorisch bedoeld zijn. Nadat Paulus eerst heeft betoogd dat een niet-Jood die de wet houdt meer aan Gods bedoeling beantwoordt dan een Jood die de wet overtreedt, maakt hij nu duidelijk dat uiteindelijk niemand werkelijk in staat is God te behagen door de wet volmaakt te onderhouden. Niemand slaagt daarin. De wet laat ons alleen zien dat wij allemaal zondaars zijn.

c) Rom. 3.21-31 - God rechtvaardigt niet door de Thora maar door Jezus

Door het houden van de wet, waartoe uiteindelijk niemand in staat blijkt te zijn, wordt niemand rechtvaardig. God maakt die rechtvaardigheid echter buiten de wet om beschikbaar, namelijk door het geloof in Jezus Christus (Rom. 3.21-22). De wet en de profeten hebben daarvan getuigd. Wat Paulus verkondigt is dus niet anti-Joods, maar geheel in overeenstemming met de eigen Schriften van Israël.

Vanaf vers 21 maakt Paulus een duidelijke wending. Tot nu toe heeft hij laten zien dat de wet geen mens rechtvaardig maakt. De wet openbaart de zonde, maar neemt haar niet weg. Nu gaat hij uitleggen hoe God dan wél mensen rechtvaardigt. Paulus begint met de woorden: "Maar nu is zonder de wet gerechtigheid van God geopenbaard" (Rom. 3.21). Dat betekent niet dat de wet er niet meer toe doet of dat God iets geheel nieuws begint. Paulus voegt er onmiddellijk aan toe dat deze gerechtigheid "door de Wet en de Profeten wordt getuigd." De Schriften van Israël hebben hier dus altijd al op gewezen. Wat Paulus verkondigt staat niet tegenover de Thora; het vervult juist wat de Thora al aankondigde.

De uitdrukking "gerechtigheid van God" lijkt mij hier niet allereerst te gaan over een eigenschap van God, maar over de manier waarop God mensen rechtvaardig verklaart. Dat doet Hij niet op grond van hun gehoorzaamheid aan de wet, maar op grond van het geloof in Jezus Christus.

Paulus vervolgt: "namelijk gerechtigheid van God door het geloof in Jezus Christus, tot allen en over allen die geloven; want er is geen onderscheid." (Rom. 3.22, HSV) Opnieuw klinkt het thema dat heel hoofdstuk 3 beheerst: er is geen onderscheid. De tegenstelling tussen Jood en Griek speelt

geen rol meer als het gaat om de vraag hoe een mens voor God rechtvaardig wordt. Beiden ontvangen die gerechtigheid op precies dezelfde manier: door geloof. Overigens, over deze woorden 'door het geloof in Jezus Christus' is veel gediscussieerd.

Er zijn nogal wat theologen van naam die zeggen dat het hier niet gaan om 'geloof in Jezus Christus' maar om 'het geloof van Jezus Christus', en die vertaling is correct. Het zou dan niet gaan om gehoorzaamheid aan de Thora tegenover 'mijn geloof in Jezus Christus' als Gods middel om ons rechtvaardig te maken. Het zou het geloof van Jezus, die trouw was tot in de dood, die onze route naar verlossing is. Dat lijkt me een betere benadering.

Het gaat Paulus er in ieder geval niet om, om nu een theologie van 'redding door geloof zonder werken der wet' te preken. Hij wil laten zien dat er bij God geen onderscheid is tussen Jood en Griek. Die lijden allemaal aan dezelfde kwaal: "Want allen hebben gezondigd en missen de heerlijkheid van God." (Rom. 3.23)

Dat "allen" sluit aan bij wat Paulus vanaf hoofdstuk 1 heeft betoogd. Eerst sprak hij over de volken, daarna over de Joden, en nu trekt hij de conclusie: iedereen staat schuldig tegenover God. Dat betekent ook dat niemand zich op zijn afkomst of op zijn bezit van de Thora kan beroemen. Afkomst of de Thora maken ons niet rechtvaardig, maar "Zijn genade, door de verlossing in Christus Jezus" (Rom. 3.24) doet dat.

Opvallend is de combinatie van woorden. Mensen worden "om niet" gerechtvaardigd. (Rom. 3.24) Dat wil zeggen: het is geen beloning voor gehoorzaamheid. Het is genade. De rechtvaardiging is een gave van God en dat draait om Jezus. "Hem heeft God openlijk aangewezen als middel tot verzoening, door het geloof in Zijn bloed." (Rom. 3.25)

Was God onrechtvaardig, dat Hij de zonden van Joden en Grieken niet onmiddellijk bestraftte in het verleden? Nee, zegt Paulus, want de verzoening die Christus als slachtoffer teweegbracht, had ook geldigheid voor al die zonden uit het verleden. God vergaf de gelovigen van het Oude Testament "op krediet", om zo te zeggen. God 'voorzag' het offer van Christus en kon daarom ook al in het verre verleden zondaars vergeven. Jezus is het "middel tot verzoening", want wijst naar het verzoendeksel boven op de ark van het verbond, waarop op de Grote Verzoendag bloed werd gesprenkeld (Leviticus 16).

Paulus zegt dus eigenlijk: Jezus is de plaats waar God en zondaren elkaar ontmoeten. Niet langer het gouden verzoendeksel in de tabernakel, maar Christus Zelf is de plaats waar verzoening plaatsvindt. " Dit wordt effectief voor Jood en Griek "...door het geloof in Zijn bloed". Zijn bloed staat voor Zijn offerdood. We worden niet gered doordat wij iets presteren, maar doordat wij ons vertrouwen stellen op Zijn volbrachte offer.

Op deze manier God bewees Zijn rechtvaardigheid in deze tijd, zegt Paulus. (Rom. 3.26) Door het leven en de kruisdood van Christus is bewezen dat God werkelijk rechtvaardig is. Hij wuift de zonden van Joden met hun Thora niet weg, en Hij gooit geen zand over de zonde van de volken zonder Thora. Alle zonden zijn geoordeeld en de schuld daarvoor is teniet gedaan door het oordeel dat Jezus trof.

In de geschiedenis van de uitleg is vaak sterk de nadruk gelegd op Gods toorn die gestild wordt. Dat element is niet afwezig, maar Paulus' nadruk ligt hier iets anders. Zijn centrale punt is niet in de eerste plaats dat God van stemming verandert, maar dat God Zijn eigen rechtvaardigheid openbaar

maakt. Hij laat zien dat Zijn vergeving nooit ten koste gaat van Zijn recht. Aan het kruis ontmoeten Gods liefde, genade en rechtvaardigheid elkaar volkomen.

Vanaf Romeinen 1 heeft Paulus laten zien dat zowel Joden als mensen uit de volken schuldig staan. Nu openbaart hij Gods oplossing: aan het kruis bewijst God dat Hij zowel volmaakt rechtvaardig is als de God die de goddeloze rechtvaardigt wanneer die zijn vertrouwen op Jezus Christus stelt.

Dat heeft een belangrijke consequentie: "Waar is dan de roem? Hij is uitgesloten." (Rom. 3.27) Niemand in de gemeente in Rome, of waar dan ook, kan zich verheffen boven een ander. Niet de Jood vanwege zijn verbond en de Thora, niet de Griek vanwege zijn wijsheid, en evenmin iemand die meent beter te leven dan een ander. Als rechtvaardiging is gebaseerd op de genade van God, blijft er geen ruimte over voor menselijke verdienste.

Paulus richt zich vooral op zijn Joodse toehoorders. Waar is de roem? "Door welke wet? Der werken? Nee, maar door de wet van het geloof." (Rom. 3.27). Met "wet" spreekt Paulus specifiek over de Thora, niet over een algemeen idee dat regels van wat voor soort dan ook ons dichter bij God zouden kunnen brengen. De "wet van de werken" gaat over de Joodse poging om door volstrekt gehoorzaamheid aan alle 613 wetten van Thora, God te behagen. Paulus heeft duidelijk gemaakt dat dit een vruchteloze poging is, omdat zelfs de eigen Joodse Heilige Schriften onderstrepen dat alle Joden de Thora telkens overtreden.

Met "wet van het geloof" bedoelt Paulus volgens mij geen nieuwe wet met nieuwe voorschriften. Hij gebruikt het woord "wet" hier meer in de betekenis van een principe of een regel: geloof sluit eigen verdienste uit. Het is het tegenovergestelde van een systeem waarin mensen door hun prestaties voor God rechtvaardig proberen te worden. Daarom volgt de samenvatting: "Wij komen dus tot de slotsom dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt zonder werken van de wet." (Rom. 3.28)

Dat Paulus met de "wet van de werken" (Rom. 2.27) over de Thora had, lijkt me bevestigd door zijn vraag in Rom. 3.29: "Of is God alleen de God van Joden? En niet ook van heidenen? Ja, ook van heidenen." (Rom. 3:29, HSV). Die vraag lijkt op het eerste gezicht onverwacht, maar volgt logisch uit het voorgaande. Als God mensen alleen zou rechtvaardigen door het onderhouden van de Thora, dan zou Hij in feite alleen de God van Israël zijn. Alleen Israël heeft immers de Thora ontvangen. De volken kunnen dan nooit langs dezelfde weg behouden worden. De manier, waarop God alle mensen rechtvaardigt, Jood of Griek, moet dus wel buiten die Thora omgaan. Hij rechtvaardigt "besneden en onbesnedenen door het geloof."

Ten slotte stelt Paulus een vraag die zijn Joodse lezers waarschijnlijk onmiddellijk zullen hebben: "Doen wij dan door het geloof de wet teniet? Volstrekt niet, maar wij bevestigen de wet." (Rom. 3:31)

Dat lijkt eerst een verrassende conclusie. Paulus heeft immers uitvoerig betoogd dat niemand door de wet gerechtvaardigd wordt. Hoe kan hij dan zeggen dat hij de wet bevestigt?

Volgens mij heeft Paulus dat in dit hoofdstuk al laten zien. Hij heeft de Thora zelf laten spreken. Met zijn vele citaten uit de Schriften heeft hij aangetoond dat de wet verklaart dat alle mensen zondaars zijn. De Thora leert dus zelf dat zij geen weg tot rechtvaardiging biedt. In die zin bevestigt het evangelie precies wat de wet zegt. Het geloof spreekt de wet niet tegen, maar neemt haar eigen getuigenis serieus.

En dat is meteen de brug naar hoofdstuk 4. Daar zal Paulus vanuit dezelfde Schriften aantonen dat ook Abraham en David niet door werken van de Thora, maar door geloof door God werden aangenomen. Daarmee laat Paulus zien dat zijn evangelie niet afwijkt van de Thora, maar juist voortkomt uit de Schriften van Israël zelf.

Het Griekse woord *pas* (allen, ieder, elk) komt voor in Romeinen 3:2 ("in elk opzicht"), 3:4 ("ieder mens"), 3:9 ("in geen enkel opzicht"), 3:9 ("dat zij allen"), 3:19 ("elke mond"), 3:19 ("de hele wereld"), 3:20 ("geen vlees"), 3:22 ("allen die geloven") en 3:23 ("allen hebben gezondigd"). Deze woordgroep benadrukt telkens de universele omvang van Paulus' betoog: het gaat om het geheel, zonder uitzonderingen.

Nog een slotwoord. Het gaat in dit gedeelte over 'geloof of wet', zou je gemakzuchtig kunnen denken. Ik meen dat dit een vergissing is. We moeten vooral de directe bedoeling van Paulus in de gaten houden. Hij wil laten zien dat rechtvaardiging niet komt door het bezitten van de Thora en het proberen te onderhouden van de Thora, maar dat God een andere oplossing voor rechtvaardigmaking biedt. Dat is de route van Jezus Christus, die zich offerde voor de wereld. Dat God dit deed, was genade en staat los van elke poging om de Thora te houden. De oplossing is Jezus Christus, niet de Thora. Als Paulus het heeft over 'geloof van Jezus' en 'geloof in Jezus' gaat dit niet over intellectuele instemming met een geloofsbelijdenis, of met de actie van geloven. Het is in feite *steno* voor alles wat samenhangt met ons behoren bij Jezus Christus, waar geloof een belangrijk onderdeel van is.